

شرح رسالہ
اعتقادات
علامہ مجلسی رحمۃ اللہ علیہ

تألیف
سید قاسم علی احمدی

انتشارات دلیل ما

شرح رساله اعتقادات علامه مجلسی

تألیف: سید قاسم علی احمدی

انتشارات دلیل ما

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۰

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: پرتو شمس

تایپست: صلاح احمدی

چاپ: نگارش

قیمت: ۱۱۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۳۹۷ - ۷۷۱ - ۹

تلفن و نمابر: ۷۷۴۴۹۸۸ - ۷۷۳۳۴۱۳ (+۹۸۲۵۱)

آدرس: قم، صندوق پستی ۱۱۵۳ - ۳۷۱۳۵

WWW.Dalilema.com

Dalilema@yahoo.com

پیامک: ۱۰۰۰۰۷۷۴۴۹۸۸

مراکز پخش:

- ۱) قم، خیابان صفائیه، رویروی کوچه ۳۸، فروشگاه دلیل ما، تلفن: ۷۷۳۷۰۱۱ - ۷۷۳۷۰۰۱
- ۲) تهران، خیابان انقلاب، خ فخرراری، فروشگاه دلیل ما، پلاک ۶۱، تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
- ۳) مشهد، چهارراه شهداء، ضلع شمال باغ نادری، کوچه شهید خوراکیان، مجتمع تجاری گنجینه کتاب، طبقه اول، فروشگاه دلیل ما، تلفن: ۵ - ۲۲۳۷۱۱۳

سرشناسه: علی احمدی، قاسم، ۱۳۴۵ -

عنوان و پدیدآور: شرح رساله اعتقادات علامه مجلسی / تألیف قاسم علی احمدی.

مشخصات نشر: قم: دلیل ما، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۵۵۸ ص.

شابک: 978 - 964 - 397 - 771 - 9: ISBN

وضعیت فهرست نویسی: فهرست نویسی قبلی.

یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویس.

موضوع: مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ ق. اعتقادات -- نقد و تفسیر

موضوع: شیعه -- عقاید

شناسه افزوده: مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ ق. اعتقادات. شرح

رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۶۰۴۲۲۶ الف ۳ م ۲۱۱/ BP

شماره رده دیویی: ۲۹۷ / ۴۱۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۴۱۶۴۲

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه مترجم و شارح
۲۵	مقدمه مؤلف
۲۶	علت تألیف این کتاب
۲۹	محمد و آل محمد علیه السلام واسطه فیض الهی
۳۱	چرا پیغمبر و امام علیه السلام واسطه فیوضات اند؟
۳۲	حقیقت ابدان امامان معصوم علیهم السلام
۳۵	پیغمبر اسلام عقل (کل) است
۳۷	محمد و آل محمد علیهم السلام واسطه هر فیضی اند
۳۸	در اصول و فروع دین از محمد و آل محمد علیهم السلام تبعیت کنید
۳۹	فوائد
۳۹	فائده اول: تمسک به ادله نقلیه در عقائد جایز است
۴۲	فائده دوم: دلایل عقلیه از محکم ترین ادله است
۴۴	فائده سوم: در جواز تمسک به ادله نقلیه پس از اثبات خدا و رسول
۴۶	فائده چهارم: در استفاده از تقلید رعایت چند امر ضروری است
۵۱	قرآن و عترت، جانشینان پیغمبر
۵۲	فائده: حدیث تقلید

۶۰	عمل به اخبار اهل بیت علیهم السلام تنها راه نجات
۶۱	فائده: هدایت و نجات فقط در پیروی از اهل بیت علیهم السلام است
۶۸	گمراهان چه کسانی اند؟
۷۰	اصول عقائد به عقول مردم واگذار نشده است
۷۰	فائده اول: مدرکات عقل دو نوع است
۷۴	فائده دوم: استقلال عقلیه
۷۶	تأویل نصوص دینی جایز نیست
۷۷	توضیح
۸۰	بدعت های صوفیه
۸۰	فائده اول: تصوف
۸۷	نصیحت علامه مجلسی رحمته الله
۹۰	فائده دوم: معنای بدعت و دلیل حرمت آن
۹۵	توضیح: رهبانیت و اعتزال از خلق
۹۸	ذکر خفی صوفیه
۹۹	توضیح: اقسام ذکر
۱۰۱	ذکر جلی صوفیه
۱۰۲	توضیح: وجوه بطلان آن
۱۰۶	وحدت وجود، بدعت صوفیه
۱۰۷	فائده: قائلین به وحدت وجود خداوند را عین خلق می دانند
۱۱۹	صوفیه جبری مذهب اند
۱۱۹	فائده: جبر و سقوط عبادات
۱۲۵	اما مسئله سقوط عبادات و بر طرف شدن تکالیف شریعت

بخش اول

در آن چه به اصول اعتقادات تعلق دارد / ۱۲۹

۱۳۱	راه خداشناسی
-----	--------------

۱۳۲	فائده: در اثبات صانع و خالق عالم
۱۳۵	(تتمیم)
۱۴۹	پیغمبر شناسی
۱۴۹	فائده اول: در بیان ضرورت وجود نبی و احتیاج خلایق به او
۱۵۲	فائده دوم: معجزه
۱۵۳	فائده سوم: فرق معجزه با خارق عادات دیگر
۱۵۶	تبعیت از پیغمبر در اصول و فروع دین
۱۵۷	توحید در ذات و صفات و فعل و عبودیت
۱۵۹	فائده اول: توحید در ذات، نفی شریک است نه نفی موجودیت غیر
۱۶۴	فائده دوم: مفاد لیس کمثله شیء، نفی مثل است نه نفی غیر
۱۶۵	خداوند ازلی و ابدی است
۱۶۵	فائده
۱۶۶	خداوند زمان و مکان ندارد
۱۶۶	فائده اول: خداوند فراتر از زمان و مکان است
۱۷۱	فائده دوم: خداوند لا مکان است
۱۷۳	خداوند حیّ است
۱۷۳	فائده
۱۷۴	اراده و مشیت خداوند
۱۷۴	فائده: دلایل عقلیه و نقلیه بر این که اراده از صفات فعل است
۱۸۶	خداوند قادر مختار است
۱۸۶	فائده: عموم قدرت خداوند
۱۸۷	خداوند عالم است
۱۸۸	فائده: دلایل علم حق تعالی
۱۹۰	تفکر در ذات و علم حق تعالی جایز نیست
۱۹۱	فائده

- ۱۹۲..... خداوند حکیم و عادل است
- ۱۹۳..... بطلان جبر و تفویض
- ۱۹۳..... توفیق و خذلان
- ۱۹۵..... فائده: در بیان امر بین الامرین
- ۱۹۷..... در قضا و قدر تفکر ننمایید!
- ۱۹۸..... ایمان به تمام آنها ضروری است
- ۱۹۹..... اعتقاد به قرآن
- ۱۹۹..... فائده: قرآن معجزه است
- ۲۰۱..... جهات اعتبار قرآن
- ۲۰۴..... تعظیم کعبه و کتاب های حدیث اهل بیت علیهم السلام
- ۲۰۵..... ملائکه اجسامی لطیف و معصومانند
- ۲۰۶..... اعتقاد به حلول، اتحاد و وحدت وجود، چگونه است؟
- ۲۰۶..... فائده: در رد حلول و اتحاد و وحدت وجود
- ۲۱۲..... خداوند هرگز دیده نمی شود
- ۲۱۲..... فائده: مقصود از رؤیت خداوند چیست؟
- ۲۱۳..... بطلان علم به حقیقت ذات و اشتراک لفظی
- ۲۱۴..... فائده مهم: اشتراک لفظی یا امر دیگر
- ۲۱۸..... تکمیل فائده: خروج از حد تعطیل و تشبیه
- ۲۲۲..... بینونت و مغایرت خداوند با مخلوقات در صفات
- ۲۲۳..... قدرت خداوند
- ۲۲۴..... اراده خداوند
- ۲۲۶..... سمیع و بصیر بودن خداوند
- ۲۲۷..... حیات خداوند تعالی
- ۲۲۸..... تکلم خداوند تعالی
- ۲۲۹..... دیگر صفات حق تعالی

۲۳۰	صدق خداوند تعالی
۲۳۰	فائده: فرق بین صفات ذات و صفات فعل
۲۳۳	عالم حادث زمانی است
۲۳۶	فائده: در حدوث عالم
۲۴۴	ضروریات دین
۲۴۸	ضروریات مذهب
۲۴۹	بعضی از ضروریات مذهب شیعه
۲۵۰	فائده: مثالب و مطاعن دشمنان امیر المؤمنین علیه السلام
۲۵۰	اما آن چه از ابوبکر صادر شده است
۲۵۸	اما آنچه از عمر بن خطاب صادر شد
۲۶۳	اما آنچه از عثمان صادر شد
۲۶۷	اما آنچه از معاویه صادر شد
۲۷۲	اما آنچه از عایشه صادر شد
۲۷۵	فائده: اقسام معارف
۲۷۸	عصمت پیامبران، امامان و ملائکه
۲۷۸	تذکر: معصوم بر ترک گناه مجبور نیست
۲۷۹	پیغمبر صلی الله علیه و آله و امامان علیهم السلام اشرف مخلوقاتند
۲۸۰	هر امامی وظیفه مخصوصی دارد
۲۸۱	تمام علوم رسول خدا صلی الله علیه و آله نزد ائمه علیهم السلام هست
۲۸۱	بعضی از فضائل اهل بیت علیهم السلام
۲۸۳	امامان معصوم علیهم السلام عالم را خلق نکردند
۲۸۴	فائده اول: خالق همه چیز، خداوند است
۲۹۱	ائمه علیهم السلام سهو و نسیان ندارند
۲۹۲	فائده
۲۹۳	معراج رسول خدا صلی الله علیه و آله با جسم دنیوی بود

- فائده: در معراج رسول خدا ﷺ ۲۹۴
- اگر حدیثی را نفهمیدی رد نکن ۲۹۷
- دیدن محمد و آل محمد ﷺ وقت مردن ۲۹۸
- کیفیت حضور اهل بیت ﷺ هنگام مرگ ۳۰۰
- داخل شدن روح در بدن مثالی ۳۰۰
- فائده اول: جسد مثالی ۳۰۱
- شبهه تناسخ ۳۰۳
- فائده دوم: روح انسان مانند ملاتکه، جسمی لطیف است ۳۰۴
- فائده سوم: در نفی مجردات و انحصار موجود به مقداری و متعالی از مقدار ۳۱۰
- ملاتکه اجسام لطیف اند نه مجردات ۳۱۹
- فائده: ملاتکه مجرد نیست ۳۲۰
- عدم اتصال آسمان ها به یکدیگر ۳۲۸
- تعداد ملاتکه ۳۲۸
- عصمت ملاتکه ۳۲۸
- فائده: قصه هاروت و ماروت ۳۲۹
- سؤال و فشار قبر در جسد اصلی ۳۳۰
- محل ارواح بعد از سؤال و جواب قبر ۳۳۱
- بهشت و جهنم دنیا ۳۳۲
- بهشت و دوزخ آخرت ۳۳۳
- فائده اول: بهشت و جهنم الآن مخلوق است ۳۳۴
- فائده دوم: بهشت بدون لذت جسمانی نیست ۳۳۹
- رجعت از ضروریات مذهب است ۳۴۰
- برگشت بعضی از مؤمنان و کافران به دنیا ۳۴۲
- رجعت ائمه طاهرين ﷺ ۳۴۲
- معاد جسمانی ۳۴۳

۳۴۵	فائده: معاد جسمانی از ضروریات دین است
۳۴۸	حساب قیامت و نوشته شدن اعمال
۳۴۹	شفاعت اهل عصمت علیهم السلام
۳۵۰	عذاب کافر و سنی و مستضعف
۳۵۰	تعریف مستضعف
۳۵۱	جاودانگی مؤمنان در بهشت
۳۵۱	شفاعت، مختص مؤمنان است
۳۵۲	فائده: چه کسانی وارد جهنم می شوند؟
۳۵۴	احباط و تکفیر
۳۵۶	تاویل صراط و میزان و غره جایز نیست

بخش دوم

بیان رهنمودهای عملی و آنچه به کیفیت عمل تعلق و ارتباط دارد / ۳۵۹

۳۶۱	سعادت در پیروی اهل بیت علیهم السلام است
۳۶۲	قدم اول، خلوص نیت
۳۶۳	هدایت فقط در اخبار اهل بیت علیهم السلام است
۳۶۵	تنبيه بر امر مهم
۳۶۸	تصحیح نیت
۳۶۹	نیات مردم، تابع روش و سرشت شان است
۳۷۰	اختلاف نیات در اعمال
۳۷۵	معنای قرب به خداوند
۳۷۸	خطر راه تقرب به خدا زیاد است
۳۷۹	تمثیل شیطان به سگ
۳۸۰	عدم توجه به سرزنش دیگران
۳۸۱	تعلیم از معلم خوش عقیده

۳۸۱	همراهی علم و عمل
۳۸۳	تقسیم ساعات روز
۳۸۳	طالب علم چه کتاب‌هایی را بخواند؟
۳۸۴	روح نماز حضور قلب است
۳۸۶	توجه به اسرار افعال و اقوال نماز
۳۸۷	اسرار دعاها قبل از نماز
۳۸۸	از شرائط قبولی اعمال تقوا است
۳۸۸	بعضی از اسرار تکبیرات قبل از نماز
۳۸۹	بعضی از اسرار سوره حمد در نماز
۳۹۰	بعضی از اسرار رکوع و سجود در نماز
۳۹۱	هر فعلی از افعال نماز اسراری دارد
۳۹۲	دعا و مناجات، نزدیکترین راه تقرب به خدا
۳۹۲	دعاها شبانه روزی بر دو نوع است
۳۹۴	بعضی از دعاها مناسب حالت خاصی است
۳۹۵	اخلاق خوب و بد، باعث سعادت و هلاکت
۳۹۶	صوفیه در اینجا هم به گمراهی رفتند
۳۹۸	راه معالجه اخلاق
۳۹۹	راه معالجه مرض بخل و تکبر
۴۰۰	بهترین دعاها برای تزکیه اخلاق
۴۰۱	در نافله‌های شب و روز کوتاهی نکنید
۴۰۲	سفارش روزه سه روز در هر ماه
۴۰۲	نماز شب و اهمیت آن
۴۰۳	اهمیت تعقیب نماز صبح
۴۰۴	اذکار شبانه روزی
۴۰۵	هر روز اقل این اذکار را بخوانید

۴۰۸	نماز جعفر علیه السلام برای حاجت مجرب است
۴۰۹	اهتمام در تحصیل کتب دعا
۴۰۹	پرهیز از دعا و عمل اختراعی
۴۰۹	مراقبت در غذا، لباس و معاشرت
۴۱۰	دوری از معاشرت با ظالمان و فاسقان
۴۱۱	معاشرت با نیکان
۴۱۲	سکوت از سخنان بی فائده و باطل
۴۱۲	مجالست با علمای رکنی و زاهدان
۴۱۳	بدگمان نبودن نسبت به مؤمنان
۴۱۳	یاد خدا در همه حال
۴۱۴	خطبه همام را مطالعه کن
۴۱۴	هر چه در این رساله نوشتم از ائمه علیهم السلام می باشد
۴۱۴	مبادا گمان کنی پدرم صوفی بوده

خاتمه / ۴۱۷

۴۱۹	فائده اول: کلام بعضی از معاصرین در دفاع از ارسطو و فلسفه
۴۲۱	نکاتی راجع به این گفته ها به ذهن می رسد که در این جا طرح می کنیم
۴۳۱	فائده دوم: فلسفه اسلامی یا یونانی؟
۴۳۳	عالمان دین و فلسفه
۴۴۶	فائده سوم: دلایلی که بیان گر بطلان طریق فلاسفه است
۴۶۴	فائده چهارم: اعتقاد فلاسفه و عرفا در توحید
۴۷۲	حال به جواب این امور می پردازیم
۴۸۵	فائده پنجم: بطلان تشکیک در وجود و وحدت موجود
۴۹۰	فائده ششم: بطلان علت و معلول فلسفی
۴۹۵	فائده هفتم: وحدت وجود (یا سنخیت بین خالق و مخلوق)

- ۴۹۵..... بینونت و سنخیت
- ۴۹۶..... دلایل قائلین به سنخیت بین خدا و خلق
- ۵۰۲..... بطلان سنخیت
- ۵۰۹..... فائده هشتم: مقصود از بینونت عزلی چیست؟
- ۵۱۳..... فائده نهم: در محدوده درک عقل
- ۵۱۷..... فائده دهم: کلام بعضی از معاصرین در دفاع از مبانی ملا صدرا
- ۵۳۴..... معاد در نظر ملا صدرا
- ۵۳۸..... آیا بهشت و جهنم الآن در خارج موجودند یا قائم به نفس اند؟
- ۵۴۲..... مسئله خلود در نظر ملا صدرا
- ۵۴۷..... فائده یازدهم: قائلین به علم زیادی صفات چهار مسلک دارند
- ۵۵۱..... فائده دوازدهم: در معانی ایمان و کفر و ارتداد است

مقدمه مترجم و شارح

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، الرحمن الرحيم، والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين، السيد الكريم محمد بن عبدالله خاتم النبيين وآله الصراط المستقيم الائمة المعصومين صلوات الله عليهم أجمعين ولعنة الله على ظالميهـم وقاتليهم وغاصبي حقوقهم ومبغضيهم ومخالفيهـم عدد قطر الأمطار و ذرات البحار من أول يوم إلى قيام الساعة.

و بعد چنین گوید احقر فانی سید قاسم علی احمدی فرزند سید ابراهیم فرزند سید حسین فرزند سید علی، مازندرانی بابلی «حشرهم الله تعالى مع الائمة الطاهرين» که چون رساله اعتقادات غواص بحار علوم اخبار ائمه اطهار «سلام الله عليهم اجمعين» علامه مجلسی «أعلى الله درجاته في أعلى عليين» بهترین کتاب اعتقادی و جامع ترین و مختصر ترین رسائل در بیان طریقه حقه امامیه اثنا عشریه بوده، لهذا این حقیر در صدد ترجمه و شرح مختصر آن بر آمدم.

اگر جمله ای برای روشن شدن معنای کلمات ایشان آورده شده، آن را بین دو هلال () قرار دادم، و در بعضی از مواضع کتاب فوایدی ذکر کرده، و در خانمه به دوازده فائده مهم اشاره نمودم. و طالبین شرح و تفصیل مطالب این کتاب، می توانند به شرح مفصل این حقیر بر اعتقادات علامه مجلسی رحمته الله - که هم به فارسی و هم به عربی

نوشتیم - رجوع کنند. و اگر به خطا و لغزشی مطلع شوند با قلم اصلاح در آن بکوشند و با ذیل اغماض آن را بپوشند.

شایسته است در این جا نکاتی را متذکر شویم:

اول: شکی در این نیست که صحت یا بطلان عقیده در سعادت و شقاوت دنیا و آخرت و در کمال و نقص و شرافت و پستی انسان بسیار مؤثر و در سعی و تلاش انسان و اجتهاد برای رسیدن به مطلوبش بسیار دخیل است. و این اعتقاد است که از طرفی سلمان و ابذر و مقداد (رضوان الله تعالی علیهم) و از طرف دیگر عمرو عاص و شمر و خولی می سازد. و مظاهر صلاح و فساد اجتماع (از عفت و حیاء و جوانمردی و حق طلبی و علم آن ها) نتیجه عقیده صحیح و فاسد است. و این عقیده است که فرد و اجتماع را به سوری کمال و انسانیت و یا به انحطاط و پستی سوق می دهد. و مظاهر مادی و اقتصادی به سبب اعتقاد جهت می گیرد؛ و عقیده صحیح است که استفاده صحیح از مظاهر مادی را با انسان می آموزد.

معارضه مشرکین و بت پرستان با رسول خدا ﷺ به خاطر اعتقاد بوده است؛ و لذا رسول خدا ﷺ مردم را به توحید (لا اله الا الله) و نفی شرک فرا خوانده که همه تبلیغات و هدایت هایش بر اساس آن بود و بلکه محور تبلیغات انبیاء ﷺ عقیده به توحید و سایر شئون آن بوده است.

و در برنامه های انبیاء و اوصیاء مسائل اخلاقی و عملی و عبادی در مرتبه بعد از اعتقاد و در مراحل متأخر از عقیده، مورد تبلیغ و دعوت واقع شده است. هم چنین بخش عمده قرآن کریم در جهت اصلاح عقیده و دعوت به اعتقاد صحیح است.^(۱)

و با ملاحظه اخبار ظاهر می شود که عقاید و معارف در نزد رسول خدا و اهل بیت ﷺ از

۱. مقصود از اعتقاد، شامل توحید، عدل، نبوت، امامت و معاد می شود.

فروع عملی به مراتب مهم‌تر و اهتمام آن‌ها به تبلیغ این امر زیادتیر بوده است.^(۱) لذا بر هر مسلمانی واجب است که عقائد خود را تصحیح کند. و مطابقت آن را با تعالیم و ارشادات قرآن مجید و تعالیم و سنت رسول خدا ﷺ و ائمه هدی ﷺ احراز کرده تا از خطر گمراهی و انحراف در عقیده و فساد فکری نجات یافته و دزدان اعتقاد و دین نتوانند به این سرمایه گران بها لطمه وارد کنند.

مرحوم محقق حلی در شرایع فرمودند:

هر مخالف در چیزی از اصول عقائد، شهادتش مردود است، چه این که استنادش در آن به تقلید باشد یا به اجتهاد خودش.

در جواهر الکلام در توضیح کلام محقق می‌فرماید:

به جهت این که: چنین شخصی به هر حال معذور نیست، و فرقی بین اصول

۱. از باب نمونه، چند حدیث در این جا ذکر می‌کنیم.

عن النبی ﷺ: «أفضلکم ایماناً أفضلکم معرفة» (البحار ۱۴/۳)

عن امیرالمؤمنین علیه السلام: «أول الدین معرفته» (نهج البلاغة الخطبة الأولى)

عنهم علیه السلام: «بعضکم أكثر صلاة من بعض و بعضکم أكثر حباً من بعض و بعضکم أكثر صدقة من بعض و بعضکم أكثر صیاماً من بعض، و أفضلکم أفضلکم معرفة» (البحار ۱۴/۳)

عن الصادق علیه السلام: «ما أعلم شیئاً بعد المعرفة أفضل من هذه الصلاة» (الکافی ۲۶۴/۳)

سأل بعض أصحابنا الصادق علیه السلام فقال له: أخبرنی أئی الأعمال أفضل؟ قال: توحید الله. قال: فما أعظم الذنوب؟

قال: تشبهک لخالقک» (البحار ۲۸۷/۳)

عنه علیه السلام: «ما أقبح بالرجل أن یأتی علیه سبعون سنة أو ثمانون سنة، و یعیش فی ملک الله، و ما کل من نعمه، ثم لا یعرف الله حق معرفته» (البحار ۵۴/۱ حدیث ۳۴)

فی رواية: «إن أفضل الفرائض و أوجبها علی الإنسان، معرفة الرب و الإقرار له بالربوبیة»

(البحار ۵۵/۴)

عن امیرالمؤمنین علیه السلام: «معرفة الله سبحانه أعلى المعارف» (غرر الحکم: ۹۸۶۴)

عن الصادق علیه السلام: «لو یعلم الناس ما فی فضل معرفة الله عزّ و جلّ ما مدّوا أعینهم إلى ما منّ الله به الأعداء من زهرة

الحیة الدنیا و نعیسها و كانت دنیاهم أقلّ عندهم ممّا یطوونه بأرجلهم و لتعموا بمعرفة الله جلّ و عزّ و تلذّذوا بها تلذّذ

من لم یزل فی روضات الجنان مع أولیاء الله. إنّ معرفة الله عزّ و جلّ آنس من کلّ حشة و صاحب من کلّ وحدة و نور

من کلّ ظلمة و قوّة من کلّ ضعف و شفاء من کلّ سقم» (الکافی: ۲۴۷/۸، حدیث ۳۴۷)

اعتقادی و فروع اعتقادی و غیر این دو از اموری که دانسته شد ضروری دین یا مذهب است وجود ندارد، زیرا همه اینها در عدم معذورتی که موجب کفر است - چه رسد به فسق - مشترک اند.

سپس محقق رحمته الله فرمود:

اما شهادت مخالف در فروع (فقهی) از کسی که اعتقادش درست است، زمانی که مخالفت اجماع نکرده باشد، رد نمی شود و فاسق نیست، اگر چه در اجتهادش خطا کرده باشد.

در جواهر در توضیح اش می فرماید:

البته زمانی که اجماع معلوم یا خبر متواتر این چنینی یا غیر این دو از ادله قطعی را مخالفت نکرده باشد، (در این صورت شهادتش در فروع مردود نیست).^(۱)

مرحوم شیخ جعفر شوشتری در این مقام فرمودند:

تکلیف به معرفت عقائد اتم تکالیف است؛ یعنی: در احکام خدا از آن مهم تر نیست؛ چون که ندانستن آن باعث تخلف بودن در عذاب است. و اول تکالیف است؛ یعنی: پیش از همه واجبات باید تحصیل آن کرد؛ حتی آنکه تا آن را درست نکرده، اگر نماز کرد باطل است.

و اشکل تکالیف است از این جهت که گاهی بی تصریح در آن، احکام نجاست بر شخص مترتب می شود هر گاه خلاف واقع را معتقد باشد، مثل: بسیاری از مردان یا زنان که از بابت غفلت و بی معرفتی، خدا را تصور جسم نموده یا در

۱. قال في الشرايع و شرحه: (كل مخالف في شيء من اصول العقائد تُردّ شهادته، سواء استند في ذلك إلى التقليد أو إلى الاجتهاد) لعدم معذوريته على كل حال، من غير فرق بين أصولها و فروعها الاعتقادية و غيرها مما علم ضرورة من الدين أو المذهب؛ لا اشتراك الجميع في عدم المعذورية الموجبة للكفر فضلاً عن الفسق. نعم (لا تُردّ شهادة المخالف في الفروع من معتقدي الحق إذا لم يخالف الإجماع) المعلوم أو الغير المتواتر كذلك أو غيرهما من الأدلة القطعية (ولا يفسق وإن كان مخطئاً في اجتهاده) الذي يكتب له حسنة مع خطاه. (شرايع الاسلام، كتاب الشهادات: ۹۱۲، و جواهر الكلام ۳۴/۴۱).

آسمان می‌دانند؛ حکم به طهارت ایشان مشکل است هر چند مستضعف باشند و مقصر نباشند.^(۱)

حاصل سخن این‌که: امر اعتقادات بسیار مهم است که صحیح بودن آن موجب ایمان و سعادت ابدی است و فاسد بودنش موجب کفر و شقاوت ابدی می‌گردد. لذا باید در صدد تصحیح و تحکیم آن بر آمد تا از این خطر عظیم رهایی یافت. برای رسیدن به این هدف مهم، اولاً: باید به قرآن کریم و اخبار مقطوع الصدور از معصومین علیهم‌السلام مراجعه نمود.

ثانیاً: دین خود را بر علماء و بزرگانی که در قرآن و عترت مهارت و تبخّر تمام دارند و عمرشان را در آن دو صرف کرده‌اند،^(۲) عرضه نماید. البته نه برای این‌که از آن‌ها تقلید کند؛ بلکه برای این‌که از آن‌ها بیاموزد و خودش با استدلال مناسب در هر باب، به یقین و اعتقاد برسد.

از جمله راه‌های تصحیح اعتقاد از لحاظ مبانی اعتقادی اسلامی، کتاب‌های اعتقادی است که علماء بزرگ مثل شیخ صدوق رحمه‌الله و علامه مجلسی رحمه‌الله و ... در اعتقادات نوشته‌اند. و عمده غرض‌شان در نوشتن این کتاب‌های اعتقادی این بود که: بدعت‌گذاران و صاحبان رأی و هوئی، نتوانند بر معارف و عقائد دینی مایه‌جیزی اضافه نمایند و اعتقادات حقه، از تحریفات (زیاده و نقصان و تغییر) مصون بمانند. و در ضمن پاسخ‌ها باشد بر مخالفان مذهب که عقائد باطل و فاسد را به شیعیان نسبت می‌دهند؛ و معلوم شود که شیعه از عقائد خرافاتی و موهوم و باطل منزّه است. و نیز مؤمنین برای تصحیح عقائد خود به آن‌ها مراجعه کنند و آراء بزرگان دین و مذهب را در اختیار داشته باشند.

دوم: دربر داشتن بعضی از این کتاب‌ها، مسائلی را که فی حدّ نفسه و به خودی خود

۱. منهج الرشاد؛ شیخ جعفر شوشتری - رحمه الله - ۴.

۲. نه به بافته‌های آوه‌ن من بیت النکبوت فلاسفه و تأویلات بارده و دور از عقل و وجدان عرفای صوفیه، که تبخّر و تعمق در آن دو اگر ملاک ذمّ نباشد، ملاک مدح و مثبت نیست.

اعتقاد به آن‌ها واجب نیست، به این جهت است که: جامع تمام مسائلی باشد که در ارتباط با معارف اسلامی است از تفسیر؛ تواریخ انبیاء؛ تفصیل قیامت؛ عالم برزخ؛ ملائکه؛ بهشت؛ جهنم و امور دیگر که از کتاب و حدیث استفاده می‌شود و در فرهنگ معارف اسلام وارد شده است؛ تا در کل این مسائل کسی نتواند به ظن و سلیقه، قرآن و حدیث را بر افکار خاص به اصطلاح عرفانی یا فلسفی خود، بر خلاف ظواهر و معانی مقبوله آن تفسیر و تأویل نماید و آن نظر را به اسلام و اولیاء اسلام نسبت دهد.^(۱)

سوم: اگر مسئله‌ای بین مسلمانان ضروری باشد یا قرآن مجید و یا احادیث متواتر آن را نفی یا اثبات کرده باشند، هر چند از امور اعتقادی نباشد، خلاف آن را نمی‌توان قبول کرد.

اگر ضروری دین باشد^(۲) انکارش - به نحوی که در کتب فقه مذکور است - سبب کفر و ارتداد می‌شود.

آری اگر دلیل قاطع عقلی بر خلاف ظاهر دلیل نقلی باشد، آن دلیل عقلی قطعی به منزله قرینه عقلیه است بر این که ظاهر آن دلیل نقلی مراد نیست و آنچه ابتداءً و بدون توجه به این قرینه از کلام استفاده می‌شود، مقصود نمی‌باشد.^(۳)

آنچه مسلم است در مسائلی که اعتقاد به آن‌ها واجب نیست، این است که: اعتقاد باید مخالف مسائل و اعتقادات واجبه اصلیه و خلاف ضرورت دین نباشد. اما داشتن اعتقاد به آن‌ها یا کیفیات آن‌ها در بعض دیگر، اگر چه اصل آن واجب الاعتقاد باشد، لازم نیست و کسی به کسب عقیده و تحصیل یقین در آن مکلف نیست.

۱. چنان که بعضی از اعظم افاده کرده‌اند.

۲. اشکال نشود که: اگر ضروری دین باشد، چگونه اعتقاد به آن لازم نیست؟ زیرا پاسخ داده می‌شود: هر موضوعی که ضروری دین باشد، اعتقاد و اقرار به آن شرط اسلام و ایمان نیست، هر چند انکارش سبب ارتداد شود. مثلاً: (شق القمر و یا معراج) از اصول اعتقادی نیست که اقرار به آن‌ها شرط اسلام باشد؛ بلکه اگر کسی تا وقتی ببرد معجزه شق القمر و معراج به گوشش نخورد، مسؤول نیست. اما اگر انکار کند، انکارش به تفصیلی که در فقه بیان شده، موجب ارتداد می‌شود.

۳. به سوی آفریدگار: ۱۰۲، پرسش ۱۱.

مثلاً: در باب «الاعتقاد فی التکلیف» اعتقاد به این که خداوند متعال، فوق وسع و طاقت، تکلیف می‌نماید، منافی با عقیده به عدل و تنزه باری تعالی از صفات و افعال قبیح است؛ اما التفات به خصوص این که خداوند، تکلیف به (ما لا یطاق) نمی‌نماید، با وجود اعتقاد به تنزه او از فعل قبیح، لازم نیست.

همچنین در باب جبر و تفویض اعتقاد به جبر که مستلزم اثبات صدور ظلم و قبیح از خدا است، منافی با عقیده به عدل است و اعتقاد به تفویض به بعضی معانی آن، منافی با توحید است. اما عدم اعتقاد به «امر بین الامرین» - اگر مفهومش اثبات أحد امرین نباشد - موجب خروج از ایمان نیست؛ و دانستن معنی «امر بین الامرین» شرط ایمان نیست. همچنین در مسأله وحی، اعتقاد به وحی و ربط نبی به عالم غیب و رسالت او از سوی خدا و نبوت او واجب است؛ اما اعتقاد به کیفیت آن به فرض این که قابل درک باشد، واجب نیست. و امثال این مثال‌ها.^(۱)

چهارم: علامه مجلسی رحمته الله کتاب اعتقادات را اواخر محرم ۱۰۸۶ ق در مشهد مقدس در یک شب تألیف فرموده و به این کتاب عناوین خاصی داشته است. به این جهت از این کتاب در اجازه نامه هائی که پس از تألیف این کتاب به شاگردان خود نوشته، بالخصوص نام برده است.

همچنین در وصیت نامه خود که در تاریخ ۲۰ شعبان ۱۱۰۸ نوشته، از این کتاب نام برده و می‌فرماید:

«و قد بینت ما تبیین لی من طرق النجات ببرکات الأنحة الهداة فی تصانیفی العربیة و الفارسیة ما یکفی لطالب الحق و یقین لا یمای فی رسالتی العقائد و حقّ الیقین.»

پنجم: عظمت و شأن مؤلف:

صاحب حدائق رحمته الله در وصف ایشان می‌نویسد: علامه مجلسی غواص بحار الانوار،

۱. چنان‌که بعضی از اعظام افاده کرده‌اند.

در ترویج دین و احیاء شریعت سید المرسلین و قلع و قمع مخالفین و مبدعین و منحرفین در عصر خودش و قبل و بعد از عصرش بی نظیر بوده است. و عبارتش این است:

«العلامة الفهامة، غواص بحار الانوار، و مستخرج لثاليء الاخبار و كنوز الآثار، الذي لم يوجد له في عصره و لا قبله و لا بعده قرين، في ترويج الدين و احیاء شریعة سید المرسلین، بالتصنيف و التألیف و الأمر و النهي و قمع المعتدين و المخالفين من أهل الاهواء و البدع و المعاندين، سيما الصوفیه المبدعين...»^(۱)

محقق جلیل و مدقق فقه صاحب مقایس می نویسد:

منها المجلسي له... و تلميذه الأجل الأعظم الأكمل الأعلّم منبع الفضائل و الأسرار و الحكم، غواص بحار الأنوار مستخرج كنوز الأخبار و رموز الآثار الذي لم تسبق بمثله الأدوار و الأعصار و لم تنظر إلى نظيره الأنظار و الأمصار، كشف أنوار التنزيل و أسرار التأويل، حلّال معاضل الأحكام و مشاكل الأفهام، بأبلغ السبيل و أنهج الدليل، صاحب الفضل العامر و العلم الماهر و التصنيف الباهر و التأليف الزاهر، زين المجالس و المدارس و المساجد و المنابر، عين أعيان الأوائل و الأواخر من الأفاضل و الأكابر، الشيخ الواقر الباقر المولى محمد باقر، خراه الله رضوانه و أحله من الفردوس ميطانه...^(۲)

از علامه بحر العلوم ع متقول است که آرزو می فرمود که تمام مصنفاتش در دیوان عمل مجلسی ع درج شود و در عوضش در دیوان عمل او نوشته شود یک کتاب از کتاب های فارسی او که ترجمه متون اخبار است و در جمیع اقطار شایع است.^(۳)

۱. لؤلؤة البحرين: ۵۵.

۲. مقایس الأنوار و نفائس الأسرار: ۱۷، في أحوال العلامة المجلسي ع.

۳. الفيض القدسي: ۹۳، أعيان الشيعة ۱/ ۱۸۳، دار السلام ۲/ ۲۳۷، فوائد الرضوية: ۲۱۳.

آن بزرگوار در ترویج دین به مرتبه ای رسید که عبدالعزیز دهلوی سنی - دشمن دیرینه شیعه - در کتاب تحفه خود تصریح کرده که :

«لو سُئِيَ دين الشيعة بدين المجلسي لكان في محله لأن رونقه منه ؛
یعنی : اگر دین شیعه را به دین مجلسی بنامند هر آینه درست خواهد بود ؛ زیرا
که رونق آن از او شده است .»^(۱)

محقق حاج محمد اردبیلی که از شاگردان علامه مجلسی است ، در کتاب جامع الرواة می نویسد :

«محمد بن باقر بن المقصود علي الملقب بالمجلسي - مد ظله العالی -
أستاذنا شيخنا ، وصيح الاسلام والمسلمين ، خاتم المجتهدين ... العلامة ،
المحقق ، الموفق ، جليل القدر ، عظيم الشأن ، رفيع المنزلة ، وحيد عصره ،
فريد دهره ، ثقة ، ثبت ، عین ، كثير العلم ، جيد التصانيف ، وأمره في علو
قدره وعظم شأنه ومسؤوليته وتبحره في العلوم العقلية والنقلية و
دقة نظره واصابة رأيه ونفته وأمانته وعدالته ، أشهر من أن يذكر ،
وفوق ما تحوم حوله العبارة ، ويلم فیض والده رحمهما الله
تعالی دیناً و دنیاً أكثر الناس من الخواص والعوام ، جزاء الله تعالی أفضل
جزاء المحسنين .»^(۲)

صاحب مستدرک الوسائل علامه نوری رحمه الله در وصف ایشان می نویسد :

«لم يوفق أحد في الإسلام مثل ما وُفّق هذا الشيخ العظيم والبحر
الخصم والطود الأشم من ترويج المذهب ، وإعلاء كلمة الحق وكسر
صولة المبدعين ، و قمع زخارف الملحدين ، وإحياء دارس سنن الذين

۱. مرآة الأحوال : ۱۱۴ - ۱۱۵ ط امیر کبیر ، فیض القدسی : ۸۸ ، دار السلام ۲/ ۲۳۷ ، فوائد الرضویه : ۴۱۲ .

۲. فیض القدسی فی ترجمة العلامة المجلسي رحمه الله : ۸۵ .

المبين، و نشر آثار أئمة المسلمين، بطرق عديدة، و أنحاء مختلفة،
أجلّها و أبقاها، التصانيف الرائقة الأنيقة الكثيرة التي شاعت في الأنام، و
ينتفع بها في آناء الليالي و الأيام، العالم و الجاهل، و الخواصّ و العوام،
و المشتغل المبتدي و المجتهد المنتهي، و العجمي و العربي، و أصناف
الفرق المختلفة، و أصحاب الآراء المتفرقة.»^(۱)

مرحوم شيخ حرّ عاملی می نویسد:

«مولانا الجليل، محمد باقر ابن مولانا محمد تقي المجلسي، عالم
فاضل ماهر، محقق مدقق، علامة فهامة، فقيه متكلم، محدث ثقة ثقة،
جامع للمناسن و الفضائل، جليل القدر، عظيم الشأن، أطال الله بقاءه.»^(۲)
برای اطلاع بیشتر به کتاب الفیض القدسی فی ترجمة العلامة المجلسي ﷺ تألیف
میرزا حسین نوری ﷺ مراجعه شود.
ششم: لازم به تذکر است که ما در این شرح فقط به توضیح و تبیین بعضی از
مباحثی که محل ابتلاء حوزویان و محصلین این عصر^(۳) است پرداخته ایم و شرح و
تفصیل تمام مباحث این کتاب در این مختصر ممکن نیست.
هفتم: متن علامة مجلسي ﷺ به صورت کوتاه و وسط چین و نقل قول های دیگر به
صورت کوتاه و چپ چین آورده شد.

۱. الفیض القدسی فی ترجمة العلامة المجلسي ﷺ: ۸۶.

۲. أمل الآمل: ۲/ ۲۴۸.

۳. عصر ترویج فلسفه و عرفان (تصوّف) است.

مقدمه مؤلف

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي سهل لنا سلوك شرائع الدين، وأوضح أعلامه وبيّن لنا مناهج اليقين، فأكمل بذلك علينا إنعامه، وخصنا بسيد أنبيائه وخبه أصفياه، فاستنقذنا به من شفا حروب الهلكات، وبصّرنا به طريق الارتقاء على أعالي الدرجات، وأكرمنا بأهل بيت نبيه، سادات البشر، وشفعاء يوم المحشر، فنور قلوبنا بأنوار هدايتهم، وشرح صدورنا بأسرار محبتهم، صلوات الله عليه وعلينهم أبا الأبددين، ولعنة الله على أعدائهم أجمعين.

بسم الله الرحمن الرحيم

سپاس و ستایش خداوندی راست که پیمودن راه‌های دین را برای ما آسان، و نشانه‌های آن را واضح، و راه‌های رسیدن به یقین را برای ما بیان کرد، و با این‌ها، نعمت خود را بر ما کامل گرداند.

و (نعمت هدایت) سرور پیامبران و خبه برگزیدگانش را مخصوص ما قرار داد (و این نعمت را مخصوص ما گردانید که از امت آن بزرگوار باشیم). پس به واسطه آن حضرت ما را از لبه پرتگاه هلاکت نجات داد، و راه ترقی و صعود به بالاترین مقامات (فضیلت و سعادت) را به ما شناساند.

و ما را به اهل بیت پیغمبرش که بزرگان بشر و شفیعیان روز محشرند، گرامی داشت (و آن‌ها را امام و پیشوای ما قرار داد). پس قلب‌های ما را با انوار هدایتشان روشن نمود و سینه‌های ما را با اسرار محبتشان گشاده ساخت (و به واسطه این محبت، به ما شرح صدر و روشنی دل عطا فرمود). صلوات و درودهای خداوند برای همیشه و پیوسته بر آن حضرت و اهل بیت او، و لعنت خداوند بر تمامی دشمنانشان باد!

علت تألیف این کتاب

أما بعد، فَبَقُولُ الْمَقْتَضَى^(۱) إِلَى رَحْمَةِ رَبِّهِ الْغَافِرِ، ابْنِ مُحَمَّدٍ تَقِيٍّ، مُحَمَّدٌ بَاقِرٌ - أَوْتِيَا كِتَابَهُمَا يَمِينًا وَحُسْبَا حَسَابًا يَسِيرًا -: إِنَّهُ قَدْ سَأَلَنِي بَعْضُ مَنْ هَدَاهُ اللَّهُ تَعَالَى إِلَى طَلَبِ مَسَالِكِ الْحَقِّ وَالرَّشَادِ، وَأَوْدَعَ قَلْبَهُ خَوْفَ الْمَعَادِ، أَنْ أُبَيِّنَ لَهُ مَا هَدَانِي اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ مِنْ طَرِيقِ النِّجَاةِ فِي هَذَا الزَّمَانِ الَّذِي اشْتَبَهَ عَلَى النَّاسِ الطَّرِيقَ^(۲) وَأَظْلَمَ عَلَيْهِمُ الْمَسَالِكُ وَاسْتَحْوَذَ الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ فَأَوْرَدَهُمُ الْمَهَالِكَ، فَتَصَبَّ الشَّيْطَانُ وَأَحْزَابُهُ مِنَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ عَلَى طَرِيقِ السَّالِكِينَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَخَوَّخَهُمْ وَمَصَانَدَهُمْ يَمِينًا وَشِمَالًا، وَسَوَّلُوا لَهُمْ عَلَى مِثَالِ الْحَقِّ بَدْعًا وَضَلَالًا. فَوَجِبَ عَلَيَّ أَنْ أُبَيِّنَ لَهُ مَنَاهِجَ الْحَقِّ وَالنِّجَاةَ بِأَعْلَامِ نَبِيرَةٍ وَدَلَائِلِ وَاضِحَةٍ وَإِنْ كُنْتُ عَلَى وَجَلٍ مِنْ فِرَاعَةِ أَهْلِ الْبَدْعِ وَطَغَاتِهِمْ.

اما بعد، نیازمند رحمت پروردگار آمرزنده‌امش محمد باقر، فرزند محمد تقی مجلسی - که نامه عملشان به دست راستشان داده شود و حسابشان پس آسان رسیدگی شود - می‌گویم: بعضی از کسانی که خدای تعالی او را به طلب و جست‌وجو کردن راه حق و درست هدایت کرده و ترس از معاد را در دل او

۱. فی نسخه: المقتضی.

۲. فی نسخه: الطريق.

افکنده است، از من خواست که راه نجات (در عقاید و اعمال) را در این زمان - که خداوند مرا به سوی آن هدایت فرموده - برایش بیان کنم؛ همین زمانی که راه‌ها و جریان‌ها (به جهت شباهت به هم) بر مردم پوشیده و مشتبه و تاریک شده (به طوری که تشخیص راه سعادت و هدایت سخت گشته) و شیطان بر دوستان و پیروان خود مسلط شده، و آن‌ها را به هلاکت گناه‌ها در آورده، و خود و هواداران حزبی‌اش از جنّ و انس بر سر راه روندگان به سوی خدا، تله‌ها و دام‌هایشان را از چپ و راست نصب کرده و گسترده‌اند، و گمراهی و بدعت را برای فریب مردم، در نظرشان به مانند حق آراسته و زینت و جلوه داده‌اند. با این اوصاف، (چون از رسول خدا ﷺ روایت شده است که: زمانی که در میان اُمّت بدعت‌ها ظاهر شد، باید عالم علم خود را ظاهر کند و اگر چنین نکند لعنت خداوند و ملائکه و انسان‌ها بر او باد) بر من واجب شد و وظیفه بود که راه‌های حق و نجات را با نشانه‌های روشن و دلیل‌های واضح برای او بیان نمایم، هر چند از فرعون‌های بدعت‌گذاران و طغیان‌گران و گردنکشان آن‌ها ترسانم.^(۱)

فاعلموا - یا إخوانی - أنّی لا آلوکم نصیحةً، ولا أطوی عنکم کشفاً فی بیان ما ظهر لی من الحقّ، وإنّ أرعمت منه الواغم، فلا أخاف فی الله لومة لائم.

برادران دینی من، بدانید که من در نصیحت و خیرخواهی شما کوتاهی نمی‌کنم و آنچه از حق برای من ظاهر شده از شما پوشیده نمی‌دارم گرچه عذای را ناخوش آید؛ چرا که در راه خداوند (و بیان دین او) از سرزنش هیچ ملامت‌گری نمی‌ترسم.

یا إخوانی، لا تذهبوا شمالاً و یمیناً. و اعلموا یقیناً أنّ الله تعالی اکرم نبیّه محمّداً صلی الله علیه وآله و سلم و أهل بیته سلام الله علیهم اجمعین، فضّلهم علی جمیع خلقه، وجعلهم معادن رحمته و علمه و حکمته.

۱. علامه مجلسی رحمه الله در کتاب شریف بحار الانوار: ۲۳۴/۵۴ بحث حدوث و قدم به این مطلب تصریح کرده‌اند.

برادران دینی ام، به چپ و راست نروید و به یقین بدانید که خداوند پیغمبرش حضرت محمد ﷺ و اهل بیت او را - که درود خداوند بر آنها باد - گرامی داشته و آنان را بر تمام خلقت برتری داده^(۱) و معدن رحمت و علم و حکمت خود قرار داده است.

۱. مسئله افضلیت محمد و آل محمد ﷺ بر جمیع مخلوقات از واضحات اخبار و آثار است؛ لذا شیخ صدوق ﷺ می فرماید:

يجب أن يعتقد أن الله عز وجل لم يخلق خلقاً أفضل من محمد ﷺ والأنثى ﷺ وأنهم أحب الخلق إلى الله عز وجل وأكرمهم وأزلهم إقراراً به لما أخذ الله ميثاق النبيين في الذر ... وأن الله تعالى أعطى ما أعطى كل نبي على قدر معرفته ومعرفة نبينا ﷺ وسبقه إلى الإقرار به، و يعتقد أن الله تعالى خلق جميع ما خلق له ولأهل بيته ﷺ وآله لولا هم ما خلق السموات والأرض ولا الجنة ولا النار ولا آدم ولا حواء ولا الملائكة ولا شيئاً مما خلق، صلوات الله عليهم أجمعين.

و واجب است اعتقاد به این که خداوند عالم با نریده هیچ خلقی را که افضل از حضرت محمد ﷺ و انثی ﷺ باشند، و این که آن ها محبوب ترین خلایق نزد خداوند و گرامی ترین آن ها می باشند و در وقتی که حق تعالی در عالم ذر از پیغمبران عهد و میثاق گرفت آن ها در اقرار به خداوند بر همه مقدم بودند ... و آن که خداوند هر عطایی که به هر پیغمبری فرموده به قدر معرفتش به خدا و به حق پیغمبر ما و سبقت گرفتنش به اقرار به آن حضرت بوده است.

و واجب است اعتقاد به این که خداوند تعالی همه خلق را برای آن حضرت و اهل بیتش ﷺ آفریده است، و اگر ایشان نبودند خداوند آسمان و زمین و بهشت و جهنم و آدم و حوا و ملائکه و هیچ چیز دیگری از مخلوقات را نمی آفرید.

(الاعتقادات: ۶۷؛ بحار الأنوار: ۲۶/ ۲۹۷)

علامه مجلسی ﷺ در کتاب شریف بحار الانوار بعد از ذکر سخن شیخ صدوق ﷺ فرموده است: تأکید و تأیید: اعلم أن ما ذكره ﷺ من فضل نبينا وأئمتنا صلوات الله عليهم على جميع المخلوقات وكون أئمتنا ﷺ أفضل من سائر الأنبياء هو الذي لا يرتاب فيه من تتبع أخبارهم ﷺ على وجه الإذعان واليقين، والأخبار في ذلك أكثر من أن تحصى. وإنما آوردنا في هذا الباب قليلاً منها، و هي متفرقة في الأبواب لاسيما باب صفات الأنبياء، وأصنافهم ﷺ، وباب أنهم ﷺ كلمة الله، وباب بدو أنوارهم وباب أنهم أعلم من الأنبياء وأبواب فضائل أمير المؤمنين وفاطمة صلوات الله عليهما، وعليه عمدة الامامية، و لا يأتي ذلك إلا جاهل بالأنبياء.

(بحار الانوار: ۲۶/ ۲۹۷)

آنچه شیخ صدوق ﷺ از فضل و برتری پیغمبر و امامان ما - درود خداوند بر آنان باد - بر جمیع مخلوقات و افضلیت شان بر سایر انبیا ذکر کرده، چیزی است که کسی که در اخبار آنان تحقیق و تتبع کند در آن شک نمی کند. روایات در این باره بسیار زیاد است که قبلی از آن ها را در این باب ذکر کرده ایم. این روایات در باب های مختلف ذکر شده خصوصاً باب صفات انبیا و ... به صورت پراکنده آمده است. اکثر امامیه بر این عقیده می باشند و جز جاهل به اخبار، این مطلب را انکار نکند.

محمد وآل محمد ﷺ واسطه فیض الهی

فهم المقصودون في إيجاد عالم الوجود، و المخصوصون بالشفاعة
الكبرى و المقام المحمود.

از باب تبرک به چند حدیث شریف اکتفا می‌کنیم:

(۱) رسول خدا ﷺ فرمودند: یا علی، اِنَّ الله تبارک و تعالی فضل انبیاء المرسلین علی ملائکته المقربین و فضلنی علی جمیع النبیین و المرسلین، و الفصل بعدی لک یا علی و للأئمة من بعدک.

(بحار الانوار: ۲۶ / ۳۳۵ حدیث ۱)

ای علی، همانا خداوند تبارک و تعالی پیامبران مرسل خود را بر ملائکه مقربش برتری داده، و مرا بر جمیع انبیا و رسولان برتری داده، و این فضیلت برتری بعد از من برای تو و ائمه بعد از توست.

(۲) امام صادق علیه السلام فرمودند: ما من نبي بعدی ولا من رسول ارسل الا بولایتنا و تفضیلنا علی من سوانا. (بحار الانوار: ۲۶ / ۲۸۱ حدیث ۲۸ و ۲۹)

هیچ پیغمبری و هیچ رسولی به مرتبه نبوت و رسالت نرسید مگر به سبب اعتقاد به ولایت ما و تفضیل و برتری دادن ما بر غیر ما.

(۳) و هم چنین از آن حضرت ﷺ وارد شده که فرمودند: اِنَّ الله فضل اولی العزم من الرسل بالعلم علی الانبیاء و ورثنا علمهم و فضلنا علیهم فی فضلهم و علم رسول الله ﷺ ما لا یعلمون و علما علم رسول الله ﷺ. (بحار الانوار: ۲۶ / ۱۹۹ حدیث ۱۱)

همانا خداوند پیغمبران اولی العزم را به سبب علم بر پیامبران غیر اولی العزم برتری داد، و ما را وارث علم پیامبران اولی العزم کرد، و ما را بر آن‌ها در همین فضیلت علم، برتری داد. و رسول خدا ﷺ آن پیامبران نمی‌دانند می‌داند، و علم ما همان علم رسول خدا است.

(۴) از امیر المؤمنین علیه السلام وارد شده که فرمود: نحن أهل البيت لا یقاس بنا أحد. (بحار الانوار: ۲۶ / ۲۶۹ حدیث ۵) احدی در فضیلت با ما اهل بیت مقایسه نمی‌شود.

(۵) از رسول خدا ﷺ نقل شده که فرمود: اِنَّ الله عزوجل اشرف علی الدنیا فاخترنی منها علی رجال العالمین، ثم اطلع الثانية فاخترک علی رجال العالمین بعدی، ثم اطلع الثالثة فاختر الأئمة من ولدک علی رجال العالمین بعدک، ثم اطلع الرابعة فاختر فاطمة علی نساء العالمین.

(بحار الانوار: ۲۶ / ۲۷۰، حدیث ۷)

خداوند عزوجل نظری به اهل عالم کرد و مرا از میان مردان عالم برگزید. و سپس نظری دیگری کرد و تو را از میان مردان جهان اختیار کرد. بعد نظر سومی کرد و امامان از اولاد تو را برگزید. بار چهارم نظری به اهل عالم کرد و حضرت زهرا را از میان زنان عالم اختیار کرد.

این بحث به تفصیل در شرح مفصل ما بر اعتقادات آمده است.

و معنی الشفاعة الکبریٰ آنهم وسائط فیوض الله تعالیٰ فی هذه النشأة والنشأة الأخری؛ إذ هم القابلون للفیوضات الإلهیة و الرّحمات القدسیة، و یطفیلهم^(۱) تفیض الرّحمة علی سائر الموجودات.

و هذه هی الحکمة فی لزوم الصّلاة علیهم، و التوسّل بهم فی کلّ حاجة. لأنّه إذا صلّى علیهم لا یرد؛ لأنّ المبدأ فیاض، و المحلّ قابل، و یرکتهم تفیض علی الداعی، بل علی جمیع الخلق.

پس آنان مقصود و مطلوب و هدف اصلی از آفرینش جهان هستی می باشند، و رتبه شفاعت کبرا و بزرگ و مقام محمود و پسندیده مختص به ایشان است. معنای شفاعت کبرا این است که: ایشان واسطه و سبب رسیدن فیض های خداوند (به خلائق) در دنیا و آخرت هستند؛ زیرا (از میان مخلوقات) تنها آن ها قابلیت و شایستگی (در یافت بدون واسطه) فیوضات الهی و رحمت های قدسی را دارند. و به طفیل وجود آن ها (و به واسطه آن حضرات علیهم السلام) رحمت خداوند به سایر موجودات افاضه می شود.

همین طفیلی بودن دیگران در دریافت رحمت، علّت لزوم صلوات فرستادن بر ایشان و توسّل جستن به آن ها در هر حاجتی است؛ زیرا درود و صلوات بر آن ها رَد نمی شود؛ چون خداوند بسیار فیض دهنده و بخشنده است، و مورد (و محلّ صلوات هم که ائمه علیهم السلام باشند) شایستگی فیض را دارد. و به برکت (مستجاب شدن صلوات بر) آن ها، به شخص دعا کننده بلکه به تمام مخلوقات، فیض الهی می رسد.

أُمَثِّلْ لَکُمْ مَثَلاً، تقریباً إلى أفهامکم مثلاً: إذا جاء کرديّ أو أعرابيّ جاهل غیر مستأهل للإکرام إلى باب سلطان، فأمر له البسلطان ببسط الموائد وأنواع الکرائم والفوائد، ينسبه العقلاء إلى قلة العقل وسخافة

۱. فی نسخه: یطفّلهم. هدف از آفرینش که معرفت و عبادت است، به سبب خلقت محمّد و آل محمّد - صلوات الله و سلامه علیهم أجمعین - محقق شده، و وجود عالم طفیلی می باشد و به طفیل وجود آن ها خلق شده است، و برکات مادی و معنوی به جهت آن ها بر دیگران فرو می ریزد.